

ESEURI

ASPECTE ALE SPECTROMORFIEI MUZICALE¹ (II)

Teodor Tuțuianu

Întrucât obiectivul acestui demers nu vizează o prezentare exhaustivă, în extenso, a arborelui spectromorfic, filă a universului specrofonc, în cele ce urmează se propun câteva escale – unele mai elaborate, altele mai modeste, la nivel de sugestii sau clipuri de investigații, de pătrunderi în intimitatea detaliului structural – orientate către o fizionomie a micro/macro-formalului derivată din ecuații parametrice, unele încă neimplicate în culturile muzicologiei uzuale.

Sunt abordări mai tranșante, „de scenă”, sau mai discrete, „de culise”, care conferă coloanelor sonore atributul unui „spectacol” ce dăinuie într-un timp ce nu „măsoară și consumă”, ci „naște” stări în afara sa. Sunt modalități de abordare a unui text muzical prin acele forme de relevanță distinctă – *referința și ineditul*.

Privitor la vectorul analitic, se propun, eșantion-al, unele secvențe procesuale ce se implică, subtil sau cu evidențe punctuale, în trupul și insuflarea melodiei bachiene, a angrenajului de parteneriat plurifilar, cu focalizări către tema de fugă.

---

¹ Sunt idei enunțate și reedificate, culese și revalorificate din (și prin) incursiunile analitice și înscrisurile proprii privitoare la aspecte ale spectrului parametric muzical, la spectromorfii în partituri muzicale.

- Tema de fugă!

Ce este tema de fugă?

Evident, este o melodie. Dar, este ea o melodie ca oricare alta?

Este pertinentă o eventuală afirmație precum că orice melodie se poate impune ca temă de fugă, cu valențe specifice și, deci, acceptată, prin valorificare, de forma muzicală respectivă – fuga?

Cum s-ar percepe, prin evaluare în limite decente, o fugă a cărei temă este o melodie din tezaurul folcloric românesc sau a unei cântonete? Pe cele legate de muzica “lejeră”? Și exemplele pot continua cu diverse exprimări melodice specifice, prin determinări istorice, zonale sau de profil, prin gen și stil.

Răspunsul se naște și se proliferază în intimitatea argumentării personale, după știința, luciditatea și obiectivitatea intenționalității, după gradul de percepere al fiecăruia – cu reținerea rigorii și a proporției convenționate – a ceea ce reprezintă echivalentul edictului înțelepciunii populare “omul potrivit la locul potrivit”.

Specificitatea valențelor melodice, compartimentate prin distincții ce decurg din însuși izvodul pornirilor nedetectate, dar aflate prin devenirea manifestată perceptiv, se impune – și ca efect al contextului “perturbator” al săvârșirii – prin orientări ale căror profiluri se remarcă prin consacrare diferențiată și care, prin opțiune personală, acoperă toate clișeele de gust și educație ale speciei umane.

Așa cum s-a afirmat anterior, tema de fugă poate fi definită ca “devenirea manifestată perceptiv a unui clișeu de gust și educație” ce sensibilizează un segment uman ale cărui percepțe intime, mentale și emoționale, de profunzime nedeclarată, se regăsesc în evidențele și, mai ales, în subtilul nuanțării ascunse ce dăinuie în timpul influxului sonor melodic, ales din universul creației întru cel al cunoașterii, al recunoașterii și-al bucuriei.

Tema de fugă se detașează, ca formațiune și conținut, de celelalte “coechipiere” melodice, nu numai prin configurația de evidență formală, care poate coincide în edificarea comportamentului, oarecum similar, pe parametrii de aducție consacrată – iterație, influx pulsatoriu, pante melodice, rețele și platforme armonice, referințe conformaționale, culminații, punctuații cadențiale etc. –, ci prin dimensionarea și consistența enunțului pe unitatea de timp corespondentă, timp ce “consumă” în ființări concentrate o entitate muzicală a cărei densitate informațională potențează, prin reeditări, prin generări derivate, ulterioare, un întreg edificiu sonor¹. Un edificiu în constituția căruia găsim, oriunde, prezența, urmele sau efectele unui corifeu melodic, dispuse în felurite exprimări directe sau flexionale, în formulări segmentale integrale sau disipate, integrate, explicite sau elevate în nuanțări sibilice. Este *tema*, ce domină un spațiu detașat al artei sonore prin vitalitatea și funcționalitatea sa neconstrânsă în a concepe și susține, cu propria-i “putință”, întreaga formă muzicală – *fuga*.

Ca percepție fundamentată organic, tema de fugă este cotate ca o idee muzicală, cu un statut clar și responsabil, o construcție stabilă, trainică, al cărei enunț implică profunzime, concizie, coerență, consistență și împlinire a edificiului melodic, personalitate și distincție prin evidențe detașante, ce permit explozia arborescentă a ființării în totul unitar al devenirii sale.

Este edificator faptul că, prin trimiteri sau referiri comparaționiste către alte clișee melodice de osatură mai plăpândă, lejeră, sau fără pretenții existențiale elongate, în timp sau la nivel arhitectural consacrat, tema de fugă evită procedeele primare neîncifrate, în conținut sau context, cum ar fi iterația nesusținută, ternul sau expletivul, elimină “prisosul” ce-a invadat destule plaiuri muzicale aflate în derivă seculară.

Valoarea temei de fugă este incontestabilă, atât prin raportare la orice alt element melodic echivalent, ca elaborant arhitectural – prin regăsirea sa, ca parte a întregului, oriunde pe

---

¹ Atribute cu evidențe notabile, contextual, în unele culturi muzicale (teme specifice unor genuri muzicale de marcă).

traseul acestuia și, așa cum s-a remarcat anterior, prin “confecționarea totului” din însuși trupul său

redimensionat în relevări și resurecții iterate –, cât și prin formula sa generativă de “ținuturi sonore”, cu statut propriu, ce propune și lansează, prin opulența și profundul ființării sale un cod de legi, ce guvernează, fără echivoc, întregul eșafodaj constituțional al formei de fugă. În detaliul și intimitatea acestei sămânțe generatoare se regăsește, în proiecție minimal-edificatoare, prin relevări de evidență sau mascate, întregul arsenal al facerii, al devenirii și al împlinirii structural-procesuale al corpului sonor format din propria celulă.

Se poate afirma – cu regretele inerente pentru unele perturbații derivate din semnificativitatea “alesului”, ca referință (pseudo-!) generalizabilă, și care poate produce circumspecție la aderare – că orice fugă bachiană are distincție proprie, funcționează ca o entitate perfectă, riguros individualizată. Cu pachetul său constituțional de legi determinate de specificul arcului arhitectural, fuga ființează prin atribute sonore al căror lieder, *tema*, vârf al piramidei, este strămoșul tuturor, cel ce și-a cultivat sămânța în “spațiul propriu” dislocat din universul sunetului nemanifestat, cules prin întrupare muzicală.

Fuga bachiană îmbracă, metaforic, haina unei constelații sonore. Orice fugă bachiană este un “tot”, sau o planetă distinctă, ca oricare dintre partenerile sale, care, în asamblare, în marea și impunătoarea lor vitalitate, privesc discret, dar cu recunoștință, spre universul bachian ca generant al cântului ce dăinuie “stelar” în arta muzicală.

Și totuși. Ce este o temă de fugă!?!

*Este o “entitate genetică” melodică ce declanșează nașterea, evoluția și săvârșirea unui edificiu conformațional și de substanță al unei forme muzicale decretată/denumită **Fugă!?!***

Sau...

Fuga, acel format muzical polifonic ce acoperă un univers de stări multiple, specifice pluralismului în observare și manifestare, este cea care promovează și consfințește Tema!?! Fuga este un cadru formal care dispune de « melodii » ca

*factori de acțiune și ocupare a clișeului conformațional prestabilit, explorând și cultivând potențialul « alesului melodic », decretat ca **Temă!?!***

Iată...Aceasta este o stare, ne-tributară convenienței...Este asumarea timpului cu ale sale oferte necondiționate de „informația trecută” decretată *astfel*...Este pronovarea *altfel*-ului ca opțiune pentru acreditare ulterioară, acceptată sau respinsă...Este coabitarea plurală, simbiotică, a sensului de abordare a unui fenomen cu proiecții determinate referențial, poli-vectorial, coagulate preferențial și asamblate mozaical într-un *tot* unitar, complex.

- Dimensional tematic!

Raportată la universul *cântului* specific stilurilor, genurilor și formelor aferente, la caracterul, conformația, corpolența și punctuația finală a liederului muzical – *melodia*, delimitarea dimensionalului temei de fugă este destul de anevoioasă, ținând cont că la nivelul parametrilor distincți, „clasic”, terminalul acestora nu coincide.

Dacă operăm, prin elecțiune, cu un set de parametri ce coexistă în formula finală a temei de fugă, se va constata, nu arareori, o neconcordanță privitoare la corespondența terminală metrică, specifică fiecărui traseu în parte. Astfel, dacă se are în vedere filiera parametrică orientată către rețelele ritmice, metrice, melodice, armonice sau la nivelul procedeelelor repetitive, cum ar fi secvența, se remarcă, pe de o parte, un “semnal” ce ar putea confirma delimitarea tematică, iar, pe de altă parte, un suflu de re-propulsare, ce topește tentativa de finalitate într-o cursivitate generată de traiecte parametrică, uneori singularizate, ale căror unde temporale sunt, încă, în derulare.

Presupunând că în majoritatea temelor de fugă cadența armonică este definitorie în stabilirea dimensiunii, că influxul melodic se așează, oarecum stabil, pe terța tonicii sau cu evidențe de finalitate pe fundamentala acesteia, la care ar contribui și geografia plasărilor pe accent metric, nu aceeași

afirmație se poate menține și în cazul configurațiilor ritmice, unde ultimul sunet are, de regulă, o valoare relativ neînsemnată prin distincție terminală și a cărei durată este adeseori fracționară de timp. Revenind la cadența armonică, acordul „final” (de regulă pe tonică) pornește exact cu ultimul sunet al temeii, ca mai apoi acesta (acordul) să continue în spațiul metric rezervat și adecvat pulsului general corelat cu dimensiunea pașilor funcționali (metrici) aferenți unei melodice. Așadar, ultimul sunet al temeii nu coincide cu sfârșitul acordului terminal ce consfințește cadența armonică (a temeii). Sau, dacă observația este orientată către coloana rețelelor repetitive de tip secvențial, ori ciclică, de complinire a arcului general constituțional, se remarcă o depreciere majoră a terminalului propus de confrății parametrici singularizați pe rute proprii, prin ignorarea totală a acestuia, ea, rețeaua secvențială, de exemplu, continuându-și periplul nestingherită, anadiplozic, iar evenimentul de finalitate tematică fiind un simplu “participant” oarecare ce compune parcursul unui traseu finalizat altcândva.

Ex. 1 : *WK I, Fuga în do major, m. 1 – 4*

Iată deruta ce planează asupra analistului atunci când explorează ordinea, prin segmentalul fără echivoc sau pseudo-delimitat, în operele

marilor corifei ai artelor sonore. Iată un “obiectiv” ce ne propulsează spre alte sfere de auto-interogări și reflecții care implică o pătrundere în derivă complementară sau exclusivistă, sau poate de aderare integratoare ce topește întregul într-o magmă a cărei relevare segmentală “ne-înregimentată” este firească atunci când confirmă paradoxul.

Poate, de aici pornește *continuum*-ul bachian ce oferă stări a căror percepție decodează muabilul din imuabil, prin

cultivarea pivotului glisant melodic, acel sunet final cu mobilitate atributivă care, precum lanus, privește, prin apartenență, înainte, dar și înapoi, în trecut și, în același timp, în viitor.

Așadar, problema dimensionării temelor de fugă bachiană este discutabilă ca certitudine în evidențele sale explicitare încât la o analiză de ținută parametrică plurală se constată, prin referențialul delimitărilor de coincidență majoră, că gabaritul temporal al acestora pornește de la stadiul minim al unităților metrice (măsură fracționară, întreg, multiplu), prin distincții conformaționale intermediare, până la nivelul întregii lucrări (tema, măsurabilă în timpi metrici, este echivalentă cu fuga) – ipostaze în care prima tranșă de minimală delimitare “decentă” se regăsește, în mai multe rânduri, pe parcursul acestor trupuri tematice. Contrasubiectul, “clasicul” însoțitor al temei de fugă, este integrat formatului configurațional extins și complementar celui minimal acceptat.

În creația sa, Bach transmite, cu simplitatea-i și firescul geniului său, dimensionalul temei prin iterativul tuturor exprimărilor sale conjuncturale formale (expoziții), cu delimitări segmentale identice, adăugată fiind, însă, și continuitatea, prin mobilitatea de apartenență vectorială a sunetului “final” cu statut de pseudo-articulație.

Astfel, în evaluarea dimensionării temelor de fugă bachiene, se disting trei ipostaze :

1. *Tema-standard* – temă consacrată de analiști ca fiind “clasică” și a cărei delimitare constă în dimensiunea-factor comun a tuturor aparițiilor sale “decente”, de referință arhitecturală (expoziții) de pe parcursul întregii fugi. Precumpănesc, în acest sens, structura armonică, punctuația metrică, disticția tramei melodice.

Ex. 2 : *WK II, Fuga în do minor, tema, m. 1, 2 (t₁)*

Ex. 3 : *WK II, Fuga în mi minor, tema, m. 1 – 6*

2. *Super-tema* – temă ce-și definește statutul dimensional prin cooperarea și coincidența parcelărilor de finalitate segmentală ale întregului arsenal parametric activat, ale cărui delimitări, superioare temei-standard, se situează între debutul fugii și prima “breșă” conformațională majoră de pe parcursul acesteia.

Ex. 4 : *WK I, Fuga în do major, m. 1 – 4*

Super-tema

Tema-standard

3. *Mega-tema* – liantul tematic ale cărui delimitări segmentale majore sunt absente, ceea ce implică o evaluare dimensională echivalentă cu aceea a întregii fugi – tema este egală, ca întindere metrică, cu fuga.

(Ex. 5) : *WK I, Fuga în mi minor, ambele voci, m. 1 – 42, cu cinci expuneri ale temei-standard la vocea întâi și patru la vocea a doua.*

Distincții și relevanțe melodice...

Astfel și Altfel-uri tematice, cotabile prin arbitraj parametric muzical.